

Sebezaměstnané osoby a mikropodnikající – jsou ohroženi prekaritou?

10. ledna 2024, Praha | Nově publikovaná výzkumná zpráva shrnuje aktivity projektu zaměřeného na podnikání a prekaritu v ČR. V posledních třech letech se výzkumné týmy Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i., a Vysoké školy ekonomické v Praze zaměřily jednak na výzkum prekarity v podnikání OSVČ a mikropodnikajících a dále pak na transfer výzkumných zjištění mezi klíčové orgány státní správy, které mají rozvoj a podporu podnikání ve své gesci. Výzkumné aktivity probíhaly z velké části během pandemie covidu-19, v době platných pandemických opatření a mnohá zjištění tak ukazují, jak tato doba prohloubila rizika podnikání a vystavěla podnikajícím v ČR nové limity či bariéry.

Faktor prekarity v podnikání

Hlavní výzkumná zjištění z dotazníkového šetření ukazují, že míra pociťované prekarity závisí na oboru podnikání. V době pandemie se jednalo především o podnikající v oblasti cestovního ruchu, pohostinství a osobních služeb, kteří nejvíce pociťovali negativní dopady pandemie covidu-19, hodnotili své podnikání jako nejisté a deklarovali finanční problémy. Na druhou stranu, tito podnikající (vyjma pohostinství) v otázkách zaměřených na celkovou spokojenost s podnikáním patřili k těm spokojenějším, a to i v době, kdy čelili nejisté situaci v podnikání. Naopak ti, kteří podnikali v oboru zdravotnictví, deklarovali kladný dopad pandemie na svoji finanční situaci.

Specifická oblast dotazníkového šetření byla zaměřena na jinak poměrně opomíjenou skupinu začínajících podnikatelů a podnikatelek. Z našeho výzkumu vyplývá, že jsou objektivně v nelehké finanční situaci, subjektivně však nepociťují zhoršenou osobní pohodu. Lze usuzovat, že začínající podnikající mají elán a drive, ten však může vést i k tomu, že do podnikání investují více zdrojů, než by bylo vhodné. Legislativa by měla umožňovat levné a rychlé zahájení podnikání a stejně tak i jeho ukončení. V rámci ČR je nicméně systematická podpora začínajících podnikajících zatím spíše na okraji politického zájmu, podpora se zaměřuje na vybranou skupinu zejména technologických startupů.

Výzkumná zjištění z dotazníkového šetření potvrzují, že pohlaví je významný faktor prekarity v podnikání – ženy jsou mnohými aspekty prekarity zasaženy silněji než muži, především v oblasti financí, obav o přežití podnikání a osobní pohody. Kvalitativní sondy formou hloubkových rozhovorů pak detailněji rozkrývají, jak reflektují míru prekarity ve svém podnikání muži a jak ženy. Nejde pouze o to, že ženy podnikají v tzv. feminizovaných oborech (jako jsou např. služby), kde jsou obecně nižší příjmy, ale jsou to také pečující povinnosti, které ovlivňují podnikatelské dráhy především u žen. Kvalitativní sonda zaměřená na strategie mikropodnikajících, jak se zajistit na výpadek příjmu v době vlastní nemoci, ukazuje, že nutnost kombinovat péči s podnikáním ovlivňuje příjem žen z podnikání, což následně určuje, jak efektivně se mohou ženy finančně „krýt“ na dobu vlastní nemoci. Nižší příjem ženám podnikatelkám zpravidla neumožňuje, aby využívaly tytéž alternativy zajištění se na dobu vlastní nemoci jako muži (kteří mají vyšší a stabilnější příjmy z podnikání), případně se musejí spoléhat na příjem manžela/partnera, což ve výsledku zvyšuje jejich ekonomickou závislost.

Jak zlepšit situaci?

Projekt ve vztahu k orgánům státní správy rozkryl mnohá nová a důležitá témata, jako je ne/informovanost podnikajících. Ve výzkumech, především pak v kvalitativních sondách, se pravidelně opakovalo téma „Kde mám jako podnikající hledat informace v nenadálých situacích? Na jaký úřad se mám obrátit? Kde mi pomohou, poradí?“ Především v nenadálých životních situacích nebo v průběhu podnikání podnikající jednotně uváděli, že největším problémem bylo nalezení ověřených informací, jak situaci individuálně řešit. Podobné situace zažili námi oslovení podnikající vícekrát, což zvýšilo jejich nedůvěru ve stát a instituce, které by jim jako podnikajícím měly být oporou.

Nedostatek informací pak vedl mnohé podnikající k čerpání poznatků z různých poradenských webů anebo k zakládání svépomocných skupin na sociálních sítích – zde sice získali podporu, ale ne nutně kvalitní, pravdivé a ověřené informace. Na základě setkání s orgány státní správy je zřejmé, že se blýská na lepší časy – lze uvítat, že v rámci Portálu občana má vzniknout Portál podnikatele, který bude pod správou Ministerstva průmyslu a obchodu, kde podnikající naleznou aktualizované, volně dostupné informace.

Výzkumná zpráva (www.soc.cas.cz/vyzkumna-zprava-prekarita) však obsahuje i řadu dalších doporučení směřovaných k orgánům státní správy, a to v oblastech, kde podnikající pociťují stále vysokou míru prekarity. Jedná se např. o zavedení tzv. ošetřovného pro podnikající, kteří si dobrovolně hradí nemocenské pojištění, a mnohé další náměty směřující ke zlepšení podnikatelského prostředí v ČR.

Kontakt

Romana Marková Volejníčková, e-mail: romana.volejnickova@soc.cas.cz

